

Lucia BUNACIU

UN OM DE SEAMĂ: DR. JOE GHERMAN

În această vară (2007 – n.r.) se împlinesc 40 de ani de când dr. Joe Gherman, omul providențial pentru Muzeul „Casa Mureșenilor” din Brașov, a părăsit această lume. Spun „providențial” pentru că, fără munca, interesul și dăruirea sa, Brașovul nu s-ar fi putut mândri cu această instituție de cultură de mare valoare și importanță pentru țara noastră.

Încerc să evoc pe acela care a fost unul din bărbații de valoare incontestabilă ai Transilvaniei, pe drept făcând parte din familia Mureșenilor.

Desigur, prezentarea mea va fi subiectivă, pentru că dr. Joe Gherman a fost prietenul și camaradul de arme al tatălui meu; amândoi au fost prizonieri de război (la Darnița, în Rusia, în 1917) și amândoi s-au întors în țară ca voluntari în armata română. Mai apoi, s-au căsătorit cu cele două fiice ale compozitorului Iacob Mureșianu, tatăl meu cu Lucia și Joe Gherman cu Sevastia, devenind astfel, pe lângă prieteni, și cumnați.

Tatăl meu, medicul Iulian Bene, a murit tânăr, iar cel care s-a ocupat în mod deosebit de educația mea și a fratelui meu a fost Nenea Joe, nașul meu de botez și de cununie și unchiul meu mult iubit și admirat, căruia îi datorez nespus de mult și îi sunt recunoscătoare până astăzi pentru tot ceea ce a făcut pentru mine.

Cu toate acestea, voi încerca să-mi înving – pe cât pot! – subiectivitatea pentru că, fără doar și poate, ceea ce am de spus nu se datorează doar dragostei și admirației pe care i-o port, ci în primul rând cercetării pe care am întreprins-o asupra acestei mari personalități în nenumăratele acte și documente pe care le-am avut la dispoziție.

Fiu al Munților Apuseni, deci „moț”, crescut în dragostea de tradiție, neam și țară, aparținea unei familii de intelectuali români cu stare. Mama lui, Sofia, a fost fiica unui negustor foarte bogat din Brad (oraș al minelor de aur), iar tatăl său, Ioan Gherman, a fost protopop ortodox și profesor de latină și istorie la Liceul „Avram Iancu” din Brad, liceu înființat sub oblăduirea lui Andrei Șaguna, după cel din Brașov. Ioan Gherman, ca profesor, a avut un rol de căpetenie în educarea moților, și nu numai.

Sofia și Ioan Gherman au avut trei fii: Dante, Joe și Horațiu. Poate este puțin neobișnuit ca feciorii unui preot să poarte nume de botez în afara calendarului ortodox, însă alegerea acestor nume – să nu uităm că Ioan Gherman a fost și profesor de latină – a reprezentat felul cum a înțeles el să evite maghiarizarea prenumelor românilor, atât de frecventă în acea vreme.

Toți trei feciorii Gherman, deși cu studii în alte specialități, au fost buni cunoscători ai limbii și ai istoriei neamului din care făceau parte. De asemenea, toți erau cunoscători de limbi străine; afară de cele clasice (latina și greaca), le știau pe cele ce se vorbeau în Transilvania, maghiara și germana, și totodată limbile franceză și italiană. Ca profesii, Dante Gherman a urmat Literele și Filosofia, Joe Gherman, Dreptul, iar Horațiu, Politehnica (a fost inginer naval), toți urmând cursurile universităților din Budapesta și Viena.

Pe lângă activitățile lor profesionale, au militat, prin acțiuni directe, prin scris sau susținere materială, în lupta națională, în vederea Marii Uniri din 1918.

Așa, de pildă, fratele mai mare, dr. Dante Gherman (profesor la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov), a fost trimis, ca reprezentant al Partidului Național Român, la Budapesta, ca să predea și să susțină un Memoriu al românilor din Brașov și Țara Bârsei, în care se cerea delegaților români din Parlamentul maghiar să solicite și să pledeze pentru despărțirea Ardealului și a Banatului de Ungaria, iar în cazul în care nu li se îndeplinea cererea, ei, delegații, să părăsească forumul budapestan – ceea ce au și făcut.¹

---

¹ Alexandru Surdu, *Șcheii Brașovului*, București, Editura Științifică, 1992.

Dr. Dante Gherman a renunțat la profesia de dascăl la Brașov – aici a fost și un important gazetar – și s-a dedicat meseriei de avocat, practicată la Arad și la Brad, dar mai ales ca pledant strălucit la Înalta Curte de Casație a țării, unde pledoariile sale au rămas în istorie.

În același spirit național, dr. Joe Gherman (un emerit matematician), ca prizonier la Darnița – fapt pomenit și mai sus – în Primul Război Mondial, fiind ofițer de artilerie și rezervist în armata austro-ungară, s-a înrolat în corpul de voluntari români pentru a lupta în continuare, de data aceasta pe frontul românesc, convins fiind că lupta armatei române va duce la unirea tuturor românilor într-o singură țară, pe care și-o doreau de veacuri: România.

Dintre cei trei frați Gherman, Horațiu a murit tânăr, de o boală neiertătoare în acele vremi – tuberculoza –, departe de dragii săi Munți Apuseni, pe o navă a flotei austriece, unde lucra ca inginer mecanic.

Ca să revin la dr. Joe Gherman, cum am mai spus, a studiat Dreptul la Budapesta, a dat doctoratul la Viena și apoi încă un doctorat administrativ, de data aceasta la Universitatea din Cluj, numit în epocă „piccolo doctorat”. Această ultimă, să zic așa, „calificare” i-a fost necesară pentru că, după Unire, a lucrat în Administrație, unde a ajuns să dețină funcția importantă de Inspector general administrativ în Ministerul de Interne, pentru tot cuprinsul țării.

Ca un specialist de marcă în Administrație, dr. Joe Gherman nu s-a mulțumit să fie doar un funcționar – chiar și de grad înalt – care să folosească legi și să urmărească justa lor aplicare. Preocupările lui au mers mai departe, aducând îmbunătățiri, idei noi și lucrări în domeniu. Voi menționa aici doar o parte dintre cele care au fost publicate și adoptate și, de asemenea, o serie de titluri din cele pe care le-a elaborat:

- *Reforma Administrativă 1919-1931*;
- *Regulament-tip pentru organizarea pompierilor rurali, prevenirea și stingerea incendiilor*;
- *Regulament-tip pentru organizarea corpului și serviciilor hornarilor*;
- *Organe administrative în Ardeal și Banat până la 1918*;
- *Observațiuni asupra proiectului Legii administrative 1936*;
- *Organizarea judecătorilor comunale și a judecătorilor de pace în Ardeal, Banat până la 1 ianuarie 1925 și în Vechiul Regat până la 1907*.

A organizat și a condus diverse lucrări și conferințe administrative cu prefectii și primarii Regiunilor pe care le avea în subordine. Un exemplu: *Conferința de la Regiunea a III-a administrativă Brașov, expunerea d-lui Dr. Joe Gherman, inspector general administrativ* (articol apărut în ziarul „Universul” din București, 6 februarie 1943).

Sigur, toate aceste preocupări erau în cadrul funcției sale dar, prin ideile noi pe care le aduceau, depășeau cu mult atribuțiile stricte de serviciu.

Un alt capitol care l-a interesat și căruia i s-a devotat de-a lungul întregii sale vieți a fost cultura, și a activat încă de tânăr în domeniu, ca ziarist, cercetător, sprijinitor a tot ceea ce era activitate artistică, muzicală, istorică, literară.

Așa, a susținut, moral și mai ales material, săpăturile arheologice de la Porolissum (scrisoare de mulțumire a Prof. univ. Constantin Daicoviciu din 17 iulie 1939, Cluj).

A publicat, pe spese proprii, lucrarea *Viața și opera compozitorului Iacob Mureșianu*, cu ocazia comemorării, la Cluj, a 75 de ani de la moartea acestuia.

De-a lungul anilor a scris nenumărate lucrări cu subiecte diferite și interesante, apărute în periodicele vremii la Cluj, la Brașov sau în alte orașe ale țării. Voi menționa doar câteva dintre acestea:

- *Statuia de la Iași a lui Ștefan cel Mare*, în care prezintă valoarea și importanța sculptorului francez Emmanuel Fremiet, cel care este autorul acestui valoros monument;

– *Eminescu la Brașov*, conferință prezentată, în 12 noiembrie 1964, la Filiala Secției de Istoria Medicinii la Brașov;

– *Muzica instrumentală în Biserica Românească*, lucrare publicată în ziarele „România Nouă” și „Patria” din Cluj, în anul 1940; după mulți ani, Joe Gherman notează, cu privire la această lucrare a sa: „9 iunie 1952, a doua zi de Rusalii. Din tot ce am publicat, aceste două articole mi-au plăcut cel mai mult. Le-am recitit de multe ori”;

– *Începuturile presei românești în Transilvania*, lucrare amplă, făcând obiectul conferinței ținute la 30 noiembrie 1965, la Brașov.

Încă din 1943, mult înainte de a se implica în aplicarea „Lăsământului” lui Iacob Mureșianu, a întreprins o acțiune de înființare a unei instituții la Brașov, care să cuprindă: muzeu, loc de cercetare în diverse domenii, revistă etc., întocmind pentru aceasta memorii (nr. 2167/1943) și documentații justificative. A rămas însă doar un proiect, în acele timpuri neprielnice, din cauza celui de-al Doilea Război Mondial, în care era angrenată și patria noastră.

Fiind căsătorit cu Sevastia, fiica lui Iacob Mureșianu, după cum am spus și mai înainte, desigur că spiritul său iubitor de cultură și interesul pe care-l purta istoriei noastre s-a îndreptat spre familia Mureșenilor, încă din tinerețe.

Venit la Brașov, în urma nefericitului Dictat de la Viena din 1940, legăturile cu moștenirea spirituală a familiei s-au întărit, în special datorită prieteniei dintre el și vărul primar al soției sale, Aurel A. Mureșianu, apropiat ca vârstă și preocupări. Împreună, au decis punerea în aplicare a atât de original intitulatului „Lăsământ” spiritual și material al Mureșenilor.

Iacob Mureșianu, proprietarul „Gazetei Transilvaniei”, a dorit ca întreg patrimoniul familiei sale – casă, documente, bibliotecă, obiecte de artă, mobilier etc. – să rămână „intact și indiviz”, să folosească întregului neam, nu doar succesorilor săi. De aceea, la moartea sa, cel care a rămas să se ocupe de întreaga moștenire a fost dr. Aurel Mureșianu, directorul de atunci al „Gazetei”, ceilalți urmași renunțând la drepturile lor de moștenire pentru a nu se împrăștia acest tot unitar. Astfel, dr. Aurel Mureșianu a gospodărit moștenirea în spiritul „Lăsământului”, până la moartea sa.

Fiul său, istoricul și publicistul Aurel A. Mureșianu, a avut în continuare grijă de prezervarea patrimoniului. Neavând urmași direcți, sfătuindu-se cu vărul său prin alianță, dr. Joe Gherman, întocmește un act notarial în 1950, prin care-l împuternicește pe acesta, ca reprezentant al familiei, cu „preluarea, păstrarea și organizarea patrimoniului, în scopul înființării unui așezământ ce urma să poarte numele «Fundațiunea Casei Mureșenilor»: bibliotecă, muzeu, institut de cercetări istorice, științifice, lingvistice, conform dorinței înaintașilor”.

Abia a închis ochii Aurel A. Mureșianu, că organele Securității Statului – proaspăt înființată de regimul comunist – s-au și prezentat, pentru a ridica tot ceea ce reprezenta tipăritură sau înscris, spre a le duce la Fabrica de hârtie din Zărnești, la topit. Pentru puterea comunistă, acest patrimoniu reprezenta un pericol de necontestat.

E ironică soarta câteodată, căci această fabrică a fost cumpărată, în trecut, de Mureșeni, pentru a asigura hârtia necesară la tipărirea „Gazetei Transilvaniei”, iar Gheorghe Barițiu a fost timp de 20 de ani director comercial al acestei fabrici. Acum urma ca, printre altele, și colecția „Gazetei” să fie topită aici.

Dar să trec din nou la întâmplările vremii. În fața unui asemenea pericol – preluarea dorită de Securitate – dr. Joe Gherman, în calitatea sa oficială de succesor al lui Aurel A. Mureșianu, a reușit să obțină o amânare de 24 de ore, după care urma să se facă predarea. Cum i-a putut convinge pe cei trimiși să execute ordinul de ridicare a „materialului”, numai el a știut.

Asumându-și tot riscul și primejdia personală (nu demult fusese eliberat din închisoarea comunistă a Ministerului de Interne), a reușit, într-o singură noapte, ajutat de toți membrii familiei, să

transporte totul la Biblioteca Municipală unde, prin omul de cultură și înțelegere care a fost profesorul Ion Colan, prieten apropiat, s-a preluat acest patrimoniu de valoare, prezentând un act oficial celor de la Securitate, care nu au mai insistat, considerând Biblioteca o instituție oficială a Statului.

În acest fel, destul de neobișnuit pentru epoca respectivă, chiar incredibil, patrimoniul Mureșenilor a fost salvat și asta datorită exclusiv lui Joe Gherman.

De acum înainte își va urmări neabătut scopul propus: realizarea așezământului cultural dorit de Mureșeni. În baza actului notarial din care rezulta calitatea sa de reprezentant și gestionar al întregului patrimoniu ce urma a fi donat Statului, va începe un lung și obositor „război al hârtiilor”. Memorii, nenumărate memorii, referate, cereri, scrisori la cei pe care-i socotea că ar putea ajuta acțiunea întreprinsă. La orice refuz făcea revenire cu alte și alte argumente, mergea în audiență, căci, ca un bun jurist ce era, pleda cu atâta convingere încât nu putea fi refuzat, și toate astea de-a lungul foarte multor ani, fără să obosească sau să renunțe.

La vremea respectivă mai existau urmași ai familiei, în țară și străinătate, și în urma împuternicirilor date de aceștia, reușește să fie numit de către Sfatul Popular Brașov ca delegat al familiei și custode, pentru a inventaria în mod științific acest patrimoniu. Cu pregătirea pe care o avea ca specialist în administrație, era cel mai potrivit pentru o asemenea sarcină, pe care a îndeplinit-o în mod exemplar, ca de altfel tot ce întreprindea.

Nu s-a mărginit însă doar la această muncă, necesară dar nu hotărâtoare pentru țelul său: „Casa Mureșenilor”. A continuat a se adresa la toate forurile competente, explicând importanța cererilor pentru a înființa o asemenea instituție, ce urma să fie o mândrie pentru țară. A întreprins nenumărate călătorii, pe spese proprii, la București, la Academia Română și la Muzeul Literaturii Române, la Cluj și la Iași, la filialele Academiei, pentru a se consulta cu specialiști, lucrând fără preget, făcând o muncă sisifică de multe ori, care a durat timp de 17 ani.

Greutăți au fost fără număr și de variate feluri. De multe ori, când obținea o mică reușită, în scurt timp era anulată și totul trebuia luat de la început. Dar dr. Joe Gherman nu s-a lăsat niciodată învins. A dorit din tot sufletul să-și realizeze visul și, oricâte greutăți a întâmpinat, nu s-a descurajat. Mă întreb oare câți oameni ar fi avut această tărie de caracter. Pe acest drum pe care și l-a ales a fost un adevărat urmaș al vajnicului Iacob Mureșianu.

Impedimentele nu au fost numai în legătură cu obținerea aprobărilor, dată fiind convingerea celor de care depindea apariția unui asemenea așezământ, ci și în eliberarea spațiului pentru muzeu și chiar în recuperarea patrimoniului, care fusese împrăștiat la diverse alte instituții din Brașov sau din capitală. Cu câtă greutate și alergătură a recuperat arhiva, tablourile – câte a putut –, mobilierul depozitat incorect și deteriorat, îndreptând multiplele greșeli ce s-au făcut în timp. Din păcate, chiar până în ziua de azi sunt valori din patrimoniul Mureșenilor care nu s-au mai întors la locul lor de baștină, „Casa Mureșenilor”, de unde au fost silnic înstrăinate.

Pentru a reliefa mai pregnant caracterul omului Joe Gherman, aș menționa un fapt ce-l definește.

După ce a fost eliberat din detenție (deoarece nu s-a găsit niciun motiv plauzibil de condamnare, căci nu făcuse parte din niciun partid politic – fiind funcționar public, acest lucru era de altfel interzis –, nu avusese nicio activitate ca „exploatare”; fiind tolerant și iubitor al semenilor săi, a apărut pe evreii oprimați în regimul nazismului, de altfel i-au și fost recunoscători, depunând mărturie pentru eliberarea sa), a fost epurat din administrație ca indezirabil, înainte de vârsta pensionării și, astfel, i s-a refuzat, după o muncă de ani buni, dreptul la pensie. Atunci, în 1959, nu avea niciun fel de venit, trăia din vânzarea lucrurilor din casă și din puținul ajutor pe care-l avea din salariul fiului său. Arhivele Statului din Brașov i-au oferit un post bine plătit, cu condiția ca patrimoniul arhivistic al Mureșenilor, de care dispunea ca reprezentant al familiei, să treacă la această instituție, dispusă

totodată a-l achiziționa de la urmași. Având ca imbold conducător îndemnul lui Avram Iancu, moș de al lui: „Iubiți-vă țara și neamul, ca să nu vă bată Dumnezeu!”, dr. Joe Gherman a declinat oferta Arhivelor Statului, continuând să activeze, fără preget, pentru înființarea „Casei Mureșenilor”, cu tot patrimoniul lăsat „intact și indiviz”, cum au dorit înaintașii și urmașii care mai erau în viață.

Abia în 1957, în urma unui nou memoriu (cine știe al câtelea!) întocmit într-un mod științific și de un înalt nivel cultural – o adevărată lucrare de referință –, a determinat conducerea Academiei să trimită un delegat la fața locului. Acesta a fost eruditul profesor Alexandru Husar, care se documentează și raportează cele constatate. Pe baza acestora, președintele filialei din Cluj, profesor Raluca Repan, cu care Joe Gherman luase legătura, fiind o veche și dragă cunoștință, înaintează un raport (nr. 858/1959) Academiei Române, prin care concludă că: „Având în vedere importanța acestui patrimoniu, aprobă și susține inițiativa tov. Dr. Joe Gherman”, propunând studierea problemei și luarea măsurilor de cuviință.

Să revin asupra faptului că dr. Joe Gherman a fost o personalitate cunoscută în perioada interbelică, având multe legături cu intelectualitatea timpului. Așa se explică înțelegerea pe care a găsit-o și după instaurarea comunismului la oameni de valoare, ce nu au putut fi înlăturați sau înlocuiți imediat cu proletcultiști, regimul având încă nevoie de priceperea lor.

Aceasta este și explicația că a fost sprijinit necondiționat de Academia Română, unde, în urma discuțiilor pe care le-a avut cu președintele din acel timp, profesorul Iorgu Iordan, acesta susține valorificarea patrimoniului Mureșenilor. De asemenea, profesorul Panaitescu-Perpessicius, academician și el, cere conservarea și popularizarea glorioasei familii a Mureșenilor, prin înființarea unui așezământ cultural consacrat acestui scop.

În decursul celor 17 ani în care Joe Gherman a lucrat pentru punerea în practică a amintitului „Lăsământ” a lui Iacob Mureșianu, el nu s-a mărginit doar în a convinge autoritățile și forurile intelectuale ale vremii de necesitatea pentru neam a unui asemenea așezământ, ci s-a ocupat și de lucrările de ordin strict tehnic, și anume: eliberarea spațiului donat, reparațiile și amenajările necesare, problemele de restaurare a obiectelor ce urmau să fie expuse, alcătuirea de fișe de arhivă, supravegherea celor ce lucrau ca zugrăvi, constructori, parchetari etc. și achiziționarea bunurilor necesare unui asemenea muzeu, ca: perdele, covoare, diverse alte materiale, ceea ce a solicitat o permanentă alergătură.

Zile, luni și ani pleca de dimineață, la prima oră, și se întorcea seara târziu, extenuat dar fericit, ca să ne spună că încă un punct din rigurosul său program, pe care și-l impusese singur, a fost realizat. Și toate acestea, în timpuri nespuse de vitrege, când nu întotdeauna munca lui era apreciată la valoarea ei. A fost însă un optimist, care nu s-a lăsat niciodată înfrânt de vicisitudinile pe care le-a avut de întâmpinat.

Pe ultima sută de metri, atunci când idealul său, „Casa Mureșenilor”, era realizat, adică spațiul era amenajat conform planului, cu tablourile pe pereți, mobilele stil la locul lor, cu vitrine și panouri reprezentative pentru Mureșeni și munca lor, actele din arhivă erau în mare parte înregistrate – totul gata pentru inaugurare –, dr. Joe Gherman a părăsit această vale a plângerii, răpus de o boală necruțătoare, pe care nu a putut-o învinge ca pe toate celelalte greutăți pe care le întâmpinase cu atât curaj în viață, poate tocmai datorită eforturilor prea mari în felul cum a înțeles să muncească pentru Mureșeni.

La înmormântarea sa, din luna iulie a anului 1967, în cripta nr. 1 pe care și-o cumpărase și construise în cimitirul Bisericii Sf. Nicolae din Brașov, părintele Ișa, în panegiricul său, spunea: „Purtarea sa de grijă s-a revărsat îndeosebi asupra bisericilor străbune, cunoscând rosturile lor în devenirea neamului românesc. Printre acești beneficiari ai dragostei față de valorile trecutului istoric se numără și biserica aceasta, în preajma căreia i-a fost dat să fie așezat spre veșnica odihnă”.

Din păcate, nu a fost să fie așa. Cripta în care a fost îngropat în 1967, iar mai apoi toți membrii familiei sale decedați de-a lungul anilor și nimeni altcineva, îi fusese atribuită spre achiziție de conducerea bisericească încă din anii '40, drept recunoștință pentru sprijinul constant primit de la dr. Joe Gherman. După ce, timp de 50 de ani, în afară de familia sa nu a mai fost nimeni îngropat acolo, în anul 1985 cripta a fost spartă din dispoziția forurilor bisericești ale timpului, pentru a fi înhumați diverși străini, care nici măcar nu știau cine au fost dr. Joe Gherman și Mureșenii. Binențeles, toate acestea s-au întâmplat din dorința unora de a încasa cât mai mulți bani. Un adevărat sacrilegiu făcut de un for bisericesc, după părerea tuturor celor care l-au cunoscut pe dr. Joe Gherman și i-au apreciat activitatea. Mai sperăm cu toții ca, măcar pe viitor, să se oprească această necreștinească faptă, pentru respectul ce i se cuvine unui credincios și demn fiu al Bisericii.

Am ținut să scriu acest articol pentru că, fără entuziasmul, munca și dăruirea lui Joe Gherman, nu știu când și cum ar fi putut lua ființă „Casa Mureșenilor”, muzeul memorial de astăzi.

El a fost acela care s-a dedicat, cu trup și suflet, realizării acestui țel, pentru a duce la bun sfârșit ceea ce și-a propus, și consider că trebuie să fie cunoscută această activitate a sa de către toți cei care se bucură astăzi de existența acestei instituții de frunte în viața noastră culturală.

Résumé

Joe Gheman, le fils de Sophie et de Jean Gherman, est né à Brad et il a suivi les cours de la Faculté de Droit. Il a milité par des actions directes, par écrit ou par une contribution matérielle à la Grande Union de 1918 (il a été un représentant important de la lutte nationale).

Après une période dans laquelle il a été prisonnier à Darnita pendant la Première Guerre Mondiale, il épouse Sevastia Muresianu (descendante de la renommée famille des intellectuels de Transylvanie). Après L'Union, il publie plusieurs essais dont la plupart sur l'administration de la Transylvanie.

Un intellectuel raffiné – il a été journaliste, chercheur scientifique – il a soutenu la musique, la littérature et l'histoire et, financièrement, les fouilles archéologiques de Porolissum. Il a écrit plusieurs essais ayant des thèmes divers sur la culture, mais la plus importante est *La vie et l'oeuvre du compositeur Jacob Muresianu*.

La plus grande préoccupation de sa vie a été – continuant la mission d'Aurel A. Muresianu – la réalisation du testament de cette famille, c'est-à-dire la fondation à Brasov d'une institution qui puisse comprendre un musée, un espace de recherche dans de divers domaines et la publication de revues. Ainsi le musée „La Maison des Muresianu” est-il né. Joe Muresianu a réussi à sauvegarder tout le patrimoine de la famille, mais malheureusement il n'a plus vécu pour voir l'inauguration du musée car il est mort au mois de Juillet du 1967 (il est enterré dans le cimetière de l'Eglise de Saint Nicolas de Brasov).

ADDENDA
GENERALUL POMUȚ ȘI CĂPITANUL DUNCA
Doi români, eroi ai armatei americane, comemorați în Statele Unite

Românii din America au comemorat zilele trecute pe doi români care au jucat un rol însemnat în luptele pentru unitatea politică a Statelor Unite.

Dintr-un articol al domnului G. Stănculescu apărut cu acest prilej în ziarul „America” din Cleveland, Ohio, spicui următoarele date în legătură cu acest important eveniment.

Se împlinesc la 12 octombrie 50 de ani de la moartea generalului George Pomuț, iar la 8 iunie s-au împlinit 70 de ani de la moartea căpitanului Nicolae Dunca. Ambii au luptat în Războiul Civil american (1861-1865). Primul a murit mai târziu la Petrograd unde fusese ambasador al Americii iar cel de-al doilea a murit chiar pe front, în bătălia de la Cross Keys, Virginia.

Sunt primii români despre care se știe că au fost pe aceste plaiuri, primii care să reprezinte contribuția poporului român la unitatea națională și politică a Statelor Unite. Se iscăse în 1861 mare neînțelegere între statele din Sud și cele din Nord pe chestia robiei negrilor, neînțelegere care a dus la lupta armată între cele două grupuri de fii ai aceluiași neam. Deoparte era Uniunea, care vrea ca Statul american să rămână unul și nedespărțit. De altă parte era Confederația statelor din Sud care voia să fie țară aparte de statele din Nord și care dorea ca negrii să rămână și pe mai departe robii oamenilor bogați, mai ales ai plantatorilor de bumbac din Sud.

În acest război s-au înrolat ca voluntari ambii români mai sus numiți și ambii de partea Uniunii. Căpitanul Dunca a murit ciuruit de gloanțe pe front, iar generalul Pomuț a murit mai târziu în capitala Rusiei, unde, pentru valoroasele servicii aduse în război și pentru vastele sale cunoștințe, fusese trimis să reprezinte Statele Unite ca consul general, post ce pe atunci era egal cu acela de ambasador, fiindcă America nu avea încă ambasadă. Șeful Serviciului Consular era și șeful serviciului diplomatic. Ziarul „America” a publicat în limba engleză informații ample asupra vieții și vitejiei acestor doi oameni cu scopul ca cititorii să arate și prietenilor lor americani vrednicia acestor români.

În ziua de „Memorial Day” (Ziua Amintirii Eroilor, în America) s-au pomenit Generalul Pomuț și Căpitanul Dunca, prin slujbe speciale în toate bisericile românești din America. Tot atunci secția din Detroit a Asociației Studenților Români Americani, împreună cu poporul român de acolo, au sărbătorit amintirea lor printr-un festival, pe lângă serviciul religios. Iar în ziua de 5 iunie, poporul român din Cleveland, și jur, a slăvit amintirea celor doi fii ai neamului nostru printr-un dineu-festival într-una din sălile hotelului Cleveland la care au participat și mulți oameni marcanți din viața americană. Alte colonii românești urmează să le cinstească memoria în alte zile, când au posibilitatea, de acum și până la 12 octombrie, ziua în care a murit Generalul Pomuț.

D. Stănculescu își încheie articolul din care am extras datele de mai sus, cu următoarele cuvinte: „Se cade să trimitem, fiecare din noi, un gând pios către sufletul acestor viteji români, care oferindu-și viața, pentru marea cauză a unității Statelor Unite, au făcut și neamul nostru părtaș la izbânda ideii de solidaritate asupra ideii de egoism și destrămare națională. Fie ca jertfa și vitejia lor să înalțe sufletele noastre.”

(Muzeul „Casa Mureșenilor”, Arhiva Mureșenilor, Fond Joe Gherman, Dosar nr. 19, dactilogramă, 2 file)